EUROPOS SKAITMENINĖ DARBOTVARKĖ

Šioje faktų suvestinėje aprašoma, kaip keitėsi ES skaitmeninė darbotvarkė ir kaip nuo 2024 m. ES perėjo nuo darbotvarkės nustatymo prie įgyvendinimo, įvesdama tokias teisines sistemas kaip DI aktas. Joje taip pat paaiškinama, kaip naujomis ES taisyklėmis dėl platformų, duomenų, skaitmeninės tapatybės, DI ir kibernetinio saugumo skatinamos saugios skaitmeninės erdvės, sąžininga konkurencija ir skaitmeninis suverenumas, atsižvelgiant į žaliąją pertvarką.

TEISINIS PAGRINDAS

Nors Sutartyse nėra konkrečių nuostatų dėl informacinių ir ryšių technologijų (IRT), remiantis Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) ES gali veikti tokiose politikos srityse kaip pramonė, konkurencija, prekyba, transeuropiniai tinklai, moksliniai tyrimai, energetika, bendrosios rinkos kūrimas, laisvas prekių judėjimas, asmenų ir paslaugų judėjimas, švietimas ir kultūra.

TIKSLAI

Savo skaitmenine darbotvarke ES siekia sudaryti sąlygas į žmogų orientuotai, saugiai ir tvariai skaitmeninei transformacijai. Remiantis bendrosios skaitmeninės rinkos strategija ir 2030 m. skaitmeninės politikos kelrodžiu, skaitmenine darbotvarke skatinami patikimi duomenų srautai, sąveiki skaitmeninė tapatybė, sąžiningos interneto platformų rinkos, atsakingas DI ir tvirtas kibernetinis saugumas. Skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje šie tikslai paverčiami įgūdžių, infrastruktūros, verslo skaitmenizacijos ir viešųjų paslaugų siektinomis reikšmėmis.

LAIMĖJIMAI

A. Pirmoji Europos skaitmeninė darbotvarkė: 2010–2020 m.

Pirmojoje skaitmeninėje darbotvarkėje daugiausia dėmesio skirta junglumo gerinimui, išlaidų mažinimui ir vartotojų apsaugos stiprinimui. Pagrindiniai jos pasiekimai, be kita ko, buvo šie:

— panaikinti tarptinklinio ryšio paslaugų mokesčiai (tarptinklinis ryšys savo šalies kainomis);

— išplėsta plačiajuostė prieiga;

— nustatytos pagrindinės duomenų apsaugos taisyklės, visų pirma Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas.

Be to, ja buvo skatinamas skaitmeninis augimas, remiant įgūdžių tobulinimą, pramonės skaitmenizaciją ir viešąsias paslaugas, taip pat nustatant geografinio blokavimo ir internetinių turinio paslaugų tarpvalstybinio perkeliamumo taisykles.

Siekdama remti duomenimis grindžiamą ekonomiką, ES priėmė laisvo ne asmens duomenų judėjimo, kibernetinio saugumo ir atviryjų duomenų priemones ir sustiprino reguliavimo koordinavimą per Europos elektroninių ryšių reguliuotojų instituciją.

B. Antroji Europos skaitmeninė darbotvarkė: 2030 m. skaitmeninės politikos kelrodis

Antrojoje skaitmeninėje darbotvarkėje aptariami skaitmeninių technologijų nulemti pokyčiai ir nepaprastai svarbus skaitmeninių paslaugų ir rinkų vaidmuo, pabrėžiant ES technologinius ir geopolitinius tikslus. Savo komunikatuose dėl Europos skaitmeninės ateities formavimo ir Europos skaitmeninio dešimtmečio programos Komisija išdėstė veiksmus, skirtus saugioms skaitmeninėms paslaugoms ir rinkoms užtikrinti. Ji pirmenybę teikė kvantinei kompiuterijai, blokų grandinės strategijoms, DI, puslaidininkiams (Europos lustų aktas), skaitmeniniam suverenumui, horizontaliesiems kibernetinio saugumo reikalavimams, keliamiems skaitmeninių elementų turintiems produktams, (Reglamentas (ES) 2019/1020, iš dalies pakeistas Reglamentu (ES) 2024/2847), 5G ir 6G tinklams, Europos duomenų erdvėms ir pasauliniams technologijų standartams.

2021 m. kovo mėn. ES pristatė skaitmeninės politikos kelrodį, kuriame išdėstyti keturi 2030 m. tikslai:

— įgūdžiai: bent 80 proc. visų suaugusiųjų turėtų turėti pagrindinius skaitmeninius įgūdžius, ES turėtų dirbi 20 mln. IRT specialistų ir į šias darbo vietas turėtų įsidarbinti daugiau moterų;

— verslo įmonės: 75 proc. įmonių turėtų naudotis debesijos paslaugomis, didžiaisiais duomenimis ir DI. Daugiau kaip 90 proc. ES mažųjų ir vidutinių įmonių turėtų pasiekti bent bazinį skaitmeninio intensyvumo lygį, be to, turėtų dvigubai išaugti ES vienaragių (didelės vertės startuolių) skaičius;

— infrastruktūra: visi ES namų ūkiai turėtų turėti galimybę naudotis gigabitinės spartos internetu, o visose apgyvendintose vietovėse turėtų veikti 5G ryšys; ES turėtų pagaminti 20 proc. pasaulio puslaidininkių; ES turėtų būti įdiegta 10 000 labai saugių neutralaus poveikio klimatui tinklo paribio mazgų ir Europa turėtų turėti savo pirmąjį kvantinį kompiuterį;

— viešosios paslaugos: visos pagrindinės viešosios paslaugos turėtų būti prieinamos internetu; visi piliečiai turėtų turėti prieigą prie savo elektroninių sveikatos įrašų ir 80 proc. piliečių turėtų naudotis elektroninės tapatybės technologija.

Reglamentu (ES) 2021/694 nustatyta Skaitmeninės Europos programa yra ES iniciatyva, pagal kurią skaitmeninių technologijų projektams tokiose srityse kaip superkompiuteriai, DI, kibernetinis saugumas, aukšto lygio skaitmeniniai įgūdžiai ir skaitmeninių technologijų integracija skiriama 7,5 mlrd. EUR (2021–2027 m.), padedant skaitmeninių inovacijų centrams.

2030 m. skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje nustatyti teisiškai privalomi tikslai nuo 2022 m. rugsėjo mėn., taip skaitmeninės politikos kelrodį iš strategijos paverčiant įgyvendinimo priemone su metinėmis ataskaitomis ir valstybių narių bendradarbiavimo mechanizmais.

1. Duomenys

Dalijimasis duomenimis yra labai svarbus Europos skaitmeninės vizijos elementas. Skatindama duomenimis grindžiamas inovacijas, ES siekia išlaikyti pusiausvyrą su

privatumu, saugumu, etika ir sauga, kartu nagrinėdama ne asmens duomenų naudojimą ir dalijimąsi jais naujose technologijose ir verslo modeliuose.

ES duomenų strategijoje iškelta idėja sukurti bendras Europos duomenų erdves, apimančias devynis sektorius, taip užtikrinant, kad ekonomikoje ir visuomenėje būtų galima naudoti daugiau duomenų, o įmonės ir asmenys turėtų didesnę kontrolę savo generuojamų duomenų atžvilgiu. ES duomenų reguliavimo sistemą sudaro:

— Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (Reglamentas (ES) 2016/679);

— Duomenų apsaugos teisėsaugos srityje direktyva (Direktyva (ES) 2016/680);

— Europos Duomenų valdymo aktas (Reglamentas (ES) 2022/868) dėl duomenų prieinamumo ir patikimumo;

— Europos Duomenų aktas (Reglamentas (ES) 2023/2854) dėl sąžiningos prieigos ir naudotojų teisių, kartu užtikrinant asmens duomenų apsaugą.

2. Dirbtinis intelektas

2020 m. vasario mėn. paskelbtoje Baltojoje knygoje dėl dirbtinio intelekto (DI) pabrėžtas itin svarbus DI vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje ir numatyta jo nauda visuomenei bei ekonominė nauda visuose sektoriuose. 2024 m. kovo mėn. Parlamentas priėmė DI aktą. Pagrindinės jo nuostatos, be kita ko, yra šios:

— su bendrosios paskirties dirbtinio intelekto naudojimu susijusios apsaugos priemonės;

— apribojimai naudoti biometrinio tapatybės nustatymo sistemas teisėsaugos tikslu;

— draudimas vykdyti socialinį reitingavimą ir naudoti DI siekiant manipuliuoti naudotojų pažeidžiamumu arba jį išnaudoti;

— vartotojų teisė teikti skundus ir gauti prasmingus paaiškinimus.

DI aktas įsigaliojo 2024 m. rugpjūčio 1 d. ir pradėtas taikyti etapais per 36 mėnesius, o jo vykdymą ES lygmeniu koordinuoja Europos DI tarnyba.

2022 m. rugsėjo mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Atsakomybės už dirbtinį intelektą direktyvos, kuria būtų užtikrinta vienoda nukentėjusiųjų dėl DI apsauga, tačiau vėliau jis buvo atsiimtas. Be to, buvo paskelbta nauja direktyva dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais (Direktyva (ES) 2024/2853), skirta spręsti su tokiais skaitmeniniais produktais kaip DI susijusius klausimus.

3. Skaitmeninių paslaugų aktas ir Skaitmeninių rinkų aktas

Skaitmeninės strategijos kertinis akmuo – saugesnės ir atviresnės bendrosios skaitmeninės rinkos, kurioje užtikrinamos naudotojų teisės ir sąžininga verslo konkurencija, kūrimas. Jis paremtas dviem teisėkūros ramsčiais: Skaitmeninių paslaugų aktu (SPA) ir Skaitmeninių rinkų aktu (SRA), kuriais atnaujinami ES skaitmeninių paslaugų reglamentai. Šiais 2022 m. Parlamento ir Tarybos priimtais ir nuo 2023 m. gegužės mėn. galiojančiais teisės aktais nustatomas bendras taisyklių rinkinys visai ES. SPA nustatoma atsakomybė už tarpininkavimo paslaugas, ypač interneto platformas. Didelėms platformoms dėl jų keliamos rizikos, susijusios su neteisėto ir žalingo turinio platinimu, taikomos konkrečios gairės. SRA išdėstytos taisyklės, taikomos įmonėms, turinčioms prieigos valdytojo statusą, nukreiptos į tas įmones, kurios labiausiai

linkusios užsiimti nesąžininga praktika. Tai apima tokias paslaugas kaip internetinis tarpininkavimas, socialiniai tinklai ir debesijos kompiuterija. Remdamasi SPA, Komisija pasiūlė reglamentą, kuriuo siekiama supaprastinti duomenų apie trumpalaikės būsto nuomos paslaugas rinkimą ir dalijimąsi jais. SPA yra visapusiškai taikomas nuo 2024 m. vasario 17 d. SRA vykdymo užtikrinimas suintensyvėjo 2025 m., kai buvo skirtos pirmosios baudos prieigos valdytojams, o Komisija savo darbe dabar skiria pagrindinį dėmesį vykdymo užtikrinimui ir stebėsenai.

4. E. valdžia, e. tapatybė ir skaitmeninis euras

Skaitmeninėje darbotvarkėje pabrėžiama e. valdžios paslaugų ir tarpvalstybinio viešojo sektoriaus bendradarbiavimo vertė. Komisijai pateikus pasiūlymą, kuriuo nustatomos viešojo sektoriaus aukšto lygio sąveikumo visoje Sąjungoje priemonės (2022 m. lapkričio mėn.), 2024 m. kovo mėn. Taryba priėmė Europos sąveikumo aktą (Reglamentas (ES) 2024/903), kuriuo siekiama gerinti viešąsias paslaugas ES. Juo sukurta Europos sąveikumo valdyba, kurią sudaro valstybių narių, Komisijos ir kitų ES įstaigų atstovai.

Pasitikėjimo didinimas internete yra labai svarbus visuomenės ir ekonomikos augimui. Reglamentu dėl elektroninės atpažinties (Reglamentas (ES) Nr. 910/2014) nustatyta piliečių, įmonių ir valdžios institucijų saugios skaitmeninės sąveikos sistema. Siekdamas šių tikslų, Parlamentas 2024 m. vasario mėn. patvirtino Europos skaitmeninės tapatybės sistemą (Reglamentas (ES) 2024/1183), kad iki 2030 m. 80 proc. ES piliečių galėtų saugiai naudotis gyvybiškai svarbiomis viešosiomis paslaugomis naudodamiesi skaitmenine tapatybe. eIDAS 2.0 reglamentas įsigaliojo 2024 m. gegužės 20 d., o valstybės narės rengiasi diegti ES skaitmeninės tapatybės dėkles.

5. Kibernetinis saugumas

2022 m. lapkričio 10 d., atsakydami į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai pristatė ES kibernetinės gynybos politiką ir Karinio mobilumo veiksmų planą 2.0, kuriais siekiama:

— didinti investicijas į kibernetinę gynybą;

— stiprinti karinio ir civilinio kibernetinių sektorių bendradarbiavimą;

— užtikrinti veiksmingą kibernetinių krizių valdymą

— ir stiprinti ES poziciją ypatingos svarbos kibernetinių technologijų srityje.

Taip stiprinama Europos gynybos technologinė ir pramoninė bazė, kuria siekiama sukurti integruotą visos ES gynybos pramonę. 2022 m. gruodžio mėn. direktyva dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti (TIS 2 direktyva) pakeitė savo pirmtakę, išplėsdama jos taikymo sritį, kad ji apimtų daugiau sektorių ir subjektų. TIS 2 direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas buvo 2024 m. spalio 17 d., o vėluojant tai padaryti keliami ieškiniai dėl pažeidimo. Reglamentas dėl horizontaliųjų kibernetinio saugumo reikalavimų, keliamų produktams su skaitmeniniais elementais, (Kibernetinio atsparumo aktas) įsigaliojo 2024 m. gruodžio 10 d., o pagrindinės pareigos turi būti įvykdytos iki 2027 m. gruodžio mėn. 2024 m. balandžio mėn. Parlamentas priėmė Kibernetinio solidarumo aktą, kuriuo siekiama stiprinti solidarumą ES lygmeniu ir geriau nustatyti kibernetines

grėsmes bei incidentus ir į juos reaguoti. Parlamentas ir Taryba taip pat susitarė iš dalies pakeisti Kibernetinio saugumo aktą.

6. Žiniasklaida ir demokratija

2020 m. gruodžio mėn. Komisijos komunikate išdėstytas Europos žiniasklaidos sektoriaus gaivinimo ir transformacijos veiksmų planas. Jame pabrėžta, kad reikia didesnės nacionalinės paramos pagal patvirtintus ekonomikos gaivinimo po COVID-19 planus ir atkreiptas dėmesys į trikdančią įtaką, kurią pasaulinės interneto platformos daro žiniasklaidai, visų pirma į jų dominavimą duomenų ir reklamos rinkose. Europos demokratijos veiksmų plane, papildančiame minėtą žiniasklaidos planą, daugiausia dėmesio skiriama sektoriaus prisitaikymo prie skaitmeninių technologijų stiprinimui, žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui bei kovai su dezinformacija. Jame taip pat aptariamas žiniasklaidos laisvės sumažėjimas dėl didėjančių grėsmių žurnalistams. 2024 m. kovo mėn. priimtu reglamentu, kuriuo nustatoma bendra žiniasklaidos paslaugų vidaus rinkoje sistema, (Europos žiniasklaidos laisvės aktas), užtikrinama redakcinė nepriklausomybė ir žiniasklaidos pliuralizmas, o žurnalistai saugomi nuo sekimo.

7. Švietimas ir įgūdžiai

Be reglamentavimo, ES skatina ir skaitmeninį švietimą. 2021–2027 m. skaitmeninio švietimo veiksmų planas padeda valstybėms narėms pritaikyti savo švietimo sistemas prie skaitmeninio amžiaus. Pirmenybė teikiama tvirtos skaitmeninio švietimo ekosistemos kūrimui ir skaitmeninei pertvarkai reikalingų įgūdžių ugdymui.

8. Darbo platformoje sąlygos

2024 m. spalio mėn. priimta direktyva dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo (Darbo platformoje direktyva), kurioje patikslinti užimtumo statuso kriterijai ir reglamentuojamas algoritminis valdymas.

9. Skaitmeninė infrastruktūra

2024 m. vasario 21 d. Komisija pristatė naujas iniciatyvas dėl skaitmeninės infrastruktūros Europoje, siekdama pradėti diskusijas dėl konkrečių pasiūlymų, kaip skatinti skaitmeninės infrastruktūros inovacijas, saugumą ir atsparumą.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas priėmė keletą su skaitmenine darbotvarke susijusių rezoliucijų:

— rezoliuciją dėl grėsmių saugumui, susijusių su Kinijos technologijų plitimu ES, ir galimų ES lygmens veiksmų siekiant jas mažinti (2019 m. kovo 12 d.), kurioje primygtinai paragino Komisiją išplėsti TIS direktyvos taikymo sritį ir atsižvelgti į skaitmeninimo grėsmes, taip pat paskatino suderinti direktyvą su sustiprinta ES kibernetinio saugumo politika ir suteikti svarbesnį vaidmenį ES kibernetinio saugumo agentūrai;

— tris rezoliucijas dėl DI, kuriose nagrinėjami etiniai DI aspektai, naudojant DI taikoma civilinės atsakomybės tvarka ir intelektinės nuosavybės teisės plėtojant DI technologijas (2020 m. spalio 20 d.) ir kuriose raginama sukurti etika grindžiamą ES DI teisinę sistemą;

— rezoliuciją dėl SPA, kuria siekiama pažangos kuriant bendrąją skaitmeninę rinką, siūlant, kad teisės aktų rinkiniu turėtų būti stiprinama vidaus rinka, garantuojama

vartotojų apsauga, užtikrinamas neinternetinių ir internetinių neteisėtų veiksmų lygiavertiškumas, išlaikomas skaidrumas, gerbiamos teisės ir įtraukiami ne ES subjektai, darantys poveikį ES vartotojams. Jis taip pat paragino užtikrinti didesnį skaitmeninių paslaugų turinio moderavimo sąžiningumą, skaidrumą ir atskaitomybę už jį. Rezoliucija parengta remiantis Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos (IMCO) komiteto užsakytais moksliniais tyrimais, praktiniu seminaru dėl skaitmeniniam amžiui pritaikytų e. prekybos taisyklių ir keliais tyrimais dėl skaitmeninių paslaugų, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama e. prekybai ir dirbtiniam intelektui. Iš Skaitmeninių paslaugų akto ir Skaitmeninių rinkų akto pasiūlymų suderinimo su Parlamento rezoliucija matyti, kad Parlamentas gali daryti įtaką teisėkūros darbotvarkei net ir neturėdamas oficialios teisės inicijuoti teisės aktus;

— rezoliuciją dėl Europos skaitmeninės ateities kūrimo (2021 m. gegužės 20 d.), kurioje raginama pašalinti visas kliūtis bendrosios skaitmeninės rinkos veikimui ir pagerinti DI naudojimą siekiant naudos vartotojams Europos Sąjungoje;

— rezoliuciją dėl priklausomybę sukeliančio internetinių paslaugų dizaino ir vartotojų apsaugos ES bendrojoje rinkoje (2023 m. gruodžio 12 d.), kurioje raginama uždrausti priklausomybę sukeliančius metodus internetinių paslaugų dizaine, pavyzdžiui, nesibaigiantį slinkimą ar automatinį paleidimą. Kai kurie EP nariai taip pat pageidavo, kad būtų įtvirtinta skaitmeninės srities „teisė būti netrukdomiems“ ir parengtas geros dizaino praktikos sąrašas;

— 2023 m. gruodžio 13 d. EP nariai pabrėžė, kad reikia iš naujo įvertinti ES geografinio blokavimo taisykles, siekiant pašalinti visas likusias kliūtis ir išnaudoti visą bendrosios rinkos potencialą.

— 2024 m. kovo 13 d. Parlamentas pagal Europos demokratijos veiksmų planą priėmė rezoliuciją, kuria pritariama akto projektui dėl žiniasklaidos laisvės ir pliuralizmo (Europos žiniasklaidos laisvės aktas), kuriuo stiprinama žiniasklaidos nepriklausomumo apsauga, ir pritarė įstatymui dėl demokratinių procesų skaidrumo (Reglamentas (ES) 2024/900), kuriuo reglamentuojama politinė reklama.

Parlamentas, kaip viena iš SPA, SRA ir DI akto teisėkūros institucijų, stebi TIS 2 direktyvos ir Kibernetinio atsparumo akto įgyvendinimą pasitelkdamas savo komitetų darbą, ataskaitų teikimo reikalavimus ir tolesnius veiksmus, susijusius su Komisijos vykdymo užtikrinimo veikla.

Komisijos Bendrajame skaitmeninės srities rinkinyje dėl DI (2025 m. lapkričio mėn.) siūlomi tiksliniai DI akto ir aviacijos taisyklių pakeitimai, kuriais siekiama spręsti įgyvendinimo problemas ir mažinti reglamentavimo naštą. Jis yra platesnio skaitmeninės srities dokumentų rinkinio, kuriuo siekiama supaprastinti ES skaitmeninės srities teisės aktus ir remti verslo inovacijas, dalis.

2026 m. vasario mėn. IMCO komitetui atliktame tyrime pabrėžiami svarbūs iššūkiai, įskaitant teisinį tikrumą, vykdymo užtikrinimo pajėgumus ir poveikį pagrindinėms teisėms, atskiriant supaprastinimą ir labiau esminius apsaugos priemonių pakeitimus.

Parlamente IMCO ir Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas kartu vykdo darbą, susijusį su Bendruoju skaitmeninės srities rinkiniu. 2026 m. kovo mėn., kai

pozicijas priėmė Parlamentas ir Taryba, pradėtos trilogo derybos, kuriose daugiausia dėmesio skiriama supaprastinimui, kartu išsaugant pagrindines apsaugos priemones.

Šią faktų suvestinę parengė Europos Parlamento Ekonomikos ir augimo teminis skyrius. Daugiau informacijos pateikiama Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos ir Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komitetų interneto svetainėse.

Maxim Hauk
05/2026